

KARAMANLICA

Bir gün İstanbul'da sahaflar çarşısında dolaşırken, yunanca bir kitap ilişti gözüme... Aradığım kitapları bulduktan sonra, bu kitabın da fiyatını sordum. Kibar bir İstanbul beyefendisi olan satıcı, bu kitabı aynı mesleği yapan büyükbabasının, başka kitaplarla birlikte, Marika adlı yoksul bir rum kadından satınaldığını, o gün bugündür dükkânın raflarında ömür tükettiğini, şimdiye kadar hiç alıcısının çıkmadığını anlattı...

Büyükannem ve büyükbabam Girit göçmeniydiler, oturduğumuz mahallenin adı, Giritli Mahallesiydi. Evimizde ve mahallemizde giritlice konuşmak çok yaygındı. Özellikle bizimkilerden ve mahallenin yaşlılarından dinlediğim hikayeler, belleğimde bir Girit efsanesi oluşturmuşlardı. Bütün bunları bir çırpıda aklımdan geçirdim ve okuyamamama rağmen bu kitabı da satınaldım. Mahallede konuşulan giritlice, hem yılların aşımına uğramıştı, hem de doğal olarak yunancayla ilgisi yoktu. Ve yalnızca konuşma diliydi tabii... Birinci ve ikinci kuşak bu dili çok kolaylıkla kullanıyorlar, üçüncü kuşak ise biraz anlamakla yetiniyordu.

Çocukluğumuz, bu elle tutulup gözle görünmeyen esrarengiz dilin tarifi mümkün olmayan belirtilerini taşıyordu... Büyüklerimiz bizim duymamamızı istedikleri şeyleri hep bu dilde konuşurlardı. Bazı deyimleri, şarkıları, tekerlemeleri, anlamlarından bi-haber olsak da ezberlemiştik. Mahallenin “delisi” Hasan'ı ne ifade ettiğini bilmesek de “Hasanyo tararo kuzulo afise me den boro”¹ diyerek kızdırmaktan müthiş bir zevk alıyor, savurduğu taşlardan kurtulmak için, sağa sola koşuştururken şiddetli heyecanlar duyuyorduk...

Yıllar sonra, kaderin bir cilvesiyle kendimi Atina'da, hem de yedi yıl süreyle bulunca, bu kitap aklıma geldi. Yunancayı biraz sökünce, kardeşimden kitabı göndermesini istedim.

Kitabın başlığını bir çırpıda okudum. Gözlerime inanamadım, bir daha okudum. Bir daha... bir daha, ama okuduklarım yunanca değildi. Yunan alfabesi kullanılarak yazılmışlardı ama türkçeydiler !

---

1. “Deli Hasan, bırak beni, artık tahammül edemiyorum”.

Resme dikkatlice bakınca, bunun Fikret Mualla'ya ait olduğunu anladım. Zaten imzası da barizdi. Dükkân sahibine fiyatını sorup üç yüz frank olduğunu öğrendim. Gelin görün ki yanımda bu kadar para yoktu. Dükkân sahibinden bu resmi ertesi gün geçip almak üzere bir kenara koymasını rica ettim. Adam bu isteğimi gayet makûl karşıladı. Bu arada ressamı tanıyıp tanımadığımı sordu. Ben de gayet doğal olarak, tanıdığımı, ünlü bir türk ressamı olduğunu, uzun yıllar Paris'te yaşadığını anlattım.

Ertesi gün içim içime sığmıyordu. Hatta fransızca dersinde, sıra kompozisyon yazma faslına gelince, bu olayı anlattım. Ders biter bitmez soluğu antikacıda aldım. Usulen selâmlaştıktan sonra, üç yüz frankı çıkarıp resmimi istedim. Adam son derece doğal bir tonla, “kusura bakmayın, ama ortağım o remi yanlışlıkla satmış !” dedi. Neye uğradığımı şaşırıdım ve kendimi dışarıya zor attım...

Aradan dört-beş ay geçmişti ki, Louvre Antikacılar Çarşısında bir dükkânda Fikret Mualla'nın bazı eserlerinin satılmak üzere sergileneceğini öğrendim. Bir gün, arkadaşımınla birlikte bu sergiyi ziyarete gittik. Sergide ressamın yirmi kadar tablosu yerliyordu ve galeri sahibinin özel koleksiyonuydu. Tabloları hayran hayran seyrederken, bir de ne göreyim, benim bulduğum resim de orada değil mi !!! Tabii çok şık bir çerçevenin içinde. Dayanamayıp fiyatına baktım. Yirmi iki bin franktı !!!

Gelelim Atina'daki sahafa ; adamcağz kitapların karamanlıca olduğunu öğrenince çok şaşırıldı. “Dedem de kendisinde iki tane karamanlıca kitap olduğunu söyler durur. Benim size, bilmeden üç tane karamanlıca kitap sattığımı öğrenince, hem kızıp üzülecek, hem de bu dille ilgilenen biri çıktığı için sevinecektir”.

Bana bunları anlatırken dedesine de telefon ediyordu. Tahmin ettiği gibi dedesi, karamanlıcaı, eski yunancadan ayıramadığı için kızmış, kitaplarla, dolayısıyla o yöreyle ilgilenen biri çıktığı için sevinmişti. Tahmin ve arzu ettiğim gibi, benimle tanışmak istedi ve evlerine yemeğe davet etti.

Evlerinin döşemesi tipik bir Orta Anadolu evini andırıyordu. Abanoz ağacından siyah ağır mobilyalar halı, kilim ve duvarlarda asılı aile büyüklerinin resimleri ve hüsnü hat levhalarıyla birleşince, gizemli bir doğu havası yaratmışlardı. Kir Ahileas doksanına merdiven dayamış kumral, gür beyaz saçlı, pala bıyıklı dinç bir delikanlıydı.

Çocukluğundan beri, her kahvaltıda pekmezli tahin yiyor, günde belirli bir miktarda da zeytinyağı tüketiyordu. Ayrıca, en az bir bardak kırmızı şarap içmediği gün de yoktu.

Yirmi yıldır ise ağzına sigara koymuyordu. Niğdeliydi ve köylerinde akranı iki üç Türk arkadaşı vardı ⁴. Her yıl, ya kendisi onları ziyarete gider, ya da onlardan birini Pire'ye davet ederdi...

Aradan kırk yıl geçtikten sonra, köylerini ziyarete gitmiş, evlerinin yerinde yeller esmesine rağmen, hemen hemen tüm tanıdıklarını bulmuştu. Odasının duvarını süsleyen çocuk resimleri, mektuplar ve şiirleri görünce, bu çocukların kim olduklarını sordum. Torunlarım diyerek geçiştirdi. Daha sonra torunundan (sahaf) öğrendim ki, Niğde'deki köyüne bir okul yaptırmış. Okulun tüm masraflarını da karşılıyormuş. Her gittiğinde tek tek ilgilendiği çocuklarla yazışmak ise yaşamını dolduran en hazaldığı uğraşlarındanmış.

Yemekte ve kahve faslında uzun uzun karamanlıca üzerine sohbet ettik. Bir gün, hayat hikayesini anlatma sözü alarak evlerinden ayrılırken, kendisinde bulunan karamanlıca kitaplardan birini ⁵ elime tutuşturdu. Önce kabul etmek istemedim. “Bizde hediye kabul etmemek, dostluk reddetmektir, unutma !” deyince ağzımı açamadım. Elimde kitap, gözlerimde yaş, yavaş yavaş uzaklaştım oradan. Karamanlıcaya olan ilgim, o günden bu yana artarak sürdü. Bugün, bu nadir kitaplardan yedisinin kütüphanemde bulunmasından büyük bir haz duyuyorum.

Niçin böyle bir bileşime ⁶ gereksinim duyulduğu konusunda ise, şöyle düşünüyor Kir Ahileas ; “Rumlar türkçeyi anlayıp konuşuyorlardı ama, yazamıyorlardı. Bu durum, arap alfabesinin çetrefilliği nedeniyle, Türkler için dahi geçerliydi. Bu nedenle, Rumları bazı konularda bilgilendirmek/bilinçlendirmek, bazı şeylerden haberdar etmek için böyle bir yöntemi seçmiş yayıncılar”. Zaten kitapların konularına şöyle bir göz atınca, genellikle faydalı kitaplar görüyoruz. İpekböcekçiliğinden, sulama tekniklerine, Hz. Muhammed'in hayatından, Aziz Pavlos'un menkıbelerine kadar, her türden kitap : “Hikaye-i Şah İsmail”, “Abdulhamid”, “İstanbul'un Fethi”, “İpek böcekçiliği”, “İbadetname”, “Meşhur Nasreddin Hoca Fıkraları”, “Ziraatçilik ve kimyevi gübreler”... Öte yandan, Kir Ahileas bu kitapların okuma yazma düzeyi tartışılır (ki bütün Anadolu'da bu böyleydi) bir topluluğun tümünü hedeflemesini de mantıklı bulmuyor. “Hitap edilen kitlenin, Osmanlı İmparatorluğunun Rum vatandaşlarının aydın kesimi, dini, kültürel, idari temsilcileri olması daha akla yatkın görünüyor”. Onun araştırmalarına ve kişisel

---

4. Türkçeyi o yörenin aksanıyla konuşuyordu.

5. Osmanlıca öğrenme metodu, I. Hloros, İstanbul, 1900

6. Dil türkçe, dilin ifade edildiği alfabe yunan alfabesi, hitabedilen kesim Rumlar.

koleksiyonuna göre, bilinen ilk karamanlca kitap 1718 tarihini taşıyor ve karamanlca kitap yayımı mübadele yıllarına kadar (1924-25) sürüyor. Yani iki asıra yayılmış ilginç bir fenomen bu... Kanımca Osmanlı İmparatorluğunda varolan hoşgörü, dinsel ve kültürel özgürlüğün de bir göstergesi...

Karamanlca bir kitabı okurken, sanki iki dille birden haşır neşir oluyormuş gibi hissediyor insan kendini. Aynı osmanlca gibi, yunanca karakterleri okuyup bunlardan türkçe anlamlar çıkarmak, gerçekten güzel ve ender bir duygu. Bu dil bana işlerinin erbabı karamanlı tüccarları da hatırlatır. Karamanlı tüccarların işgüzarlıklarını anlatan eski taş plakları anımsayanlar çıkar sanırım.

Yunanca türkçe karışımı, daha doğrusu rumca argo karıştırılmış bir dilde, günlük olayları hicveden bu taş plaklar mani tarzında, hafif bir fon müziği eşliğinde gerçekleştirilen birer mizâh şahaserleriydiler...

Bugün Yunanistan'ın hangi şehrine giderseniz gidin, telefon rehberini açıp şöyle bir karıştırınca, soyadı KARAMANLI olan yüzlerce kişiye rastlarsınız. Hemen hepsi türkçeyi geldikleri yörenin aksanıyla konuşan, hoşgörülü ve nüktedan insanlardır. Türkiye'deki yaşamları, günlük sohbetlerinde önemli bir yer işgâl eder. Yunanistan'da, bir anlamda yabancı muamelesi gören insanlar, Türkiye'deki yaşamlarını, (herşeye rağmen) insan ilişkilerini yüceltmişler, kuşaktan kuşağa aktarılan bir "Küçük Asya efsanesi" yaratmışlardır.

İlhan ALEMDAR